

УДК 378

DOI <https://doi.org/10.26661/2663-5925-2024-4-07>

ОРГАНІЗАЦІЯ СПОРТИВНО-МАСОВОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Конох А. П.

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту
Запорізький національний університет
вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0003-4283-9317
konoch105@ukr.net*

Конох О. Є.

*кандидат наук з фізичного виховання і спорту,
доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Запорізький національний університет
вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0002-8970-0817
konoh_o_je@ukr.net*

Конох А. А.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Запорізький національний університет
вул. Університетська, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0001-9719-0418
konoh92@gmail.com*

Парій С. Б.

*старший викладач кафедри теорії
та методики фізичної культури і спорту
Запорізький національний університет
вул. Дніпровська, 33А, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0002-4246-6699
svetusikznutmfskit@gmail.com*

Ключові слова: організація,
спортивно-масова робота,
учні закладів середньої
освіти.

У статті розглянуто значення організації спортивно-масової роботи в закладах середньої освіти. Доведено, що турбота про розвиток фізичної культури і спорту серед школярів – найважливіша функція, стратегічне завдання виховної навчальної лінії школи, яка забезпечує впровадження в життя гуманістичних ідеалів, цінностей і норм, відкриває широкий простір для виявлення здібностей учнів, задоволення їхніх інтересів і потреб, активізації людського чинника. Одним із провідних засобів реалізації цієї функції є спортивно-масова робота фізкультурно-оздоровлювального спрямування. Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні організації спортивно-масової роботи в закладах середньої освіти.

Результати дослідження. Доведено, що спортивно-масова робота в закладах середньої освіти стає невід'ємною частиною педагогічного процесу, що спрямований на виховання всебічно фізично та духовно

розвинутої особистості. Цьому сприяє організація і проведення спортивно-масових заходів. Добре продумана система позакласної роботи багато в чому сприяє фізичному вихованню і розвитку спорту серед школярів. Щоб досягти масового охоплення учнів позакласною роботою, використовуються найрізноманітніші форми організації: спортивні змагання, фізкультурні свята, заняття в спортивних секціях тощо. Під час проведення спортивно-масових заходів потрібно враховувати відповідність навчальному матеріалу, що вивчається на уроках фізичної культури, щоб поєднання позакласних спортивно-масових заходів сприяло вдосконаленню рухових навичок і вмінь дітей, зміцненню здоров'я, прищеплювало учням любов до систематичних занять фізичною культурою і спортом. З'ясовано, що, проводячи спортивно-масові заходи, обов'язково необхідно враховувати вікові особливості розвитку учнів. Ці знання дають змогу проводити спортивно-масові заходи на високому педагогічному рівні.

Висновки. Заходи спортивно-масової спрямованості вирішують одне з важливих завдань організації дозвілля – формування здорового способу життя учнів. Під час участі в спортивно-масових заняттях є можливість залучати учнів до систематичних занять фізичною культурою, масовими видами спорту, різноманітними позашкільними заходами та навчанню їх поборювати біль, небажання, слабкість і страх, які зустрічаються в повсякденному житті.

На тлі сьогоденного військового стану в країні, депресії населення спортивне життя здається чимось особливим. Основні психологічні якості, які виробляються в процесі спортивно-масових заходів, – воля, концентрація уваги, організованість, упевненість в собі, емоційна стійкість, самоконтроль. Побудова системи суспільно-сімейного виховання, що орієнтоване на пріоритет цінностей здоров'я учнів, цілі і завдання проведення заходів спортивно-оздоровчої спрямованості можуть уточнюватися і конкретизуватися залежності від потреб сучасності.

ORGANIZATION OF SPORTS AND MASS WORK IN SECONDARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Konokh A. P.

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Department of Theory and Methods of Physical Culture and Sports
Zaporizhzhia National University
Universytetska str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0003-4283-9317
konoch105@ukr.net*

Konokh O. Ye.

*Candidate of Science in Physical Education and Sports,
Associate Professor at the Department of Tourism and Hotel
and Restaurant Business
Zaporizhzhya National University
Universytetska str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0002-8970-0817
konoh_o_ye@ukr.net*

Konokh A. A.

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Tourism and Hotel
and Restaurant Business
Zaporizhzhya National University
Universytetska str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0001-9719-0418
konoh92@gmail.com*

Parii S. B.

*Senior Lecturer at the Department of Theory and Methods
of Physical Training and Sports
Zaporizhzhia National University
Dniprovska str., 33A, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0002-4246-6699
svetusikznutmikit@gmail.com*

Key words: *organization,
sports and mass work,
students of secondary
education institutions.*

The article considers the importance of organizing mass sports activities in secondary education institutions. It is proven that caring for the development of physical culture and sports among schoolchildren is the most important function, the strategic task of the educational line of the school, which ensures the implementation of humanistic ideals, values and norms, opens up a wide scope for identifying students' abilities, satisfying their interests and needs, and activating the human factor. One of the leading means of implementing this function is mass sports activities of a physical culture and health-improving direction. The purpose of the article is to theoretically substantiate the organization of mass sports activities in secondary education institutions.

Research results. It is proven that mass sports activities in secondary education institutions are becoming an integral part of the pedagogical process aimed at educating a comprehensively physically and spiritually developed personality. This is facilitated by the organization and holding of mass sports events. A well-thought-out system of extracurricular work largely contributes to physical education and the development of sports among schoolchildren. To achieve mass coverage of students with extracurricular work, a variety of forms of organization are used: sports competitions, physical education holidays, classes in sports sections, etc. Special attention when conducting sports and mass events should be paid to the correspondence of the educational material studied in physical education lessons, so that the combination of extracurricular sports and mass events contributes to the improvement of children's motor skills and abilities, health promotion, and instills in students a love for systematic physical education and sports. It was found that when conducting sports and mass events, it is imperative to take into account the age characteristics of students' development. This knowledge allows conducting sports and mass events at a high pedagogical level.

Conclusions. Sports and mass events solve one of the important tasks of organizing leisure time and forming a healthy lifestyle for students. During participation in sports and mass classes, there is an opportunity to involve students in systematic physical education, mass sports, various extracurricular activities and teach them to overcome pain, reluctance, weakness and fear that occur in everyday life.

Against the background of today's military situation in the country, depression of the population, sports life seems to be something special.

The main psychological qualities that are developed in the process of sports and mass events are will, concentration of attention, organization, self-confidence, emotional stability, self-control. Building a system of social and family education, which is focused on the priority of the values of students' health, the goals and objectives of sports and health-improving activities can be clarified and specified depending on the needs of the present.

Постановка проблеми. У сучасному світі суттєво підвищується роль фізичної культури і спорту як чинника вдосконалення людини і суспільства. Здоровий спосіб життя, фізична культура і спорт у цілому стають таким соціальним феноменом, який об'єднується національною ідеєю, що сприяє розвитку сильної держави і здорового суспільства. У значній частині закордонних країн фізкультурно-оздоровча і спортивна діяльність об'єднує зусилля держави, її владних, суспільних і приватних організацій, закладів і соціальних інститутів [1].

Стійка світова тенденція до підвищення соціального значення фізичної культури і спорту проявляється у підвищенні ролі держави в їх розвитку, у найширшому використанні фізичної культури і спорту в зміцненні здоров'я населення.

За фізичним станом людського потенціалу Україна суттєво відстає від передових країн. Здоров'я і здоровий спосіб життя поки не займають перші місця в ієрархії потреб людини нашого суспільства. На теперішньому етапі здоров'я дітей і молоді має загрозливий характер, і динаміка розвитку показників здоров'я неблагополучна. Сьогодні майже не зустрінеш практично здорову дитину. Відсутність самої культури фізичного розвитку відчувається майже в кожній другій українській сім'ї. Не вироблена потреба до регулярних занять фізичною культурою. Інтенсивність навчального процесу учнів висока, що теж є одним з основних чинників послаблення здоров'я і росту кількості різноманітних відхилень у стані здоров'я. Причинами цих відхилень є малорухливий спосіб життя (гіподинамія), накопичення негативних емоцій без фізичної розрядки, унаслідок чого відбуваються психоемоційні зміни: замкнутість, невірноваженість, збільшена збудливість. Тривога за результат і його очікування призводить до збільшення психічного навантаження, нервових потрясінь, шкільних стресів і забирає бажання бути активним. Усі ці причини призводять до того, що дитина не лише має проблеми зі здоров'ям, а й ще у неї з'являються проблеми особистісного характеру. Відсутність стійких інтересів і захоплень, пов'язаних із розширенням свого кругозору, апатія, закритість – це ті симптоми, які пов'язані з малорухливим способом життя. При цьому національна система фізичного, духовного і морального оздоровлення населення, пропаганди здорового способу життя

потребує негайного коректування. Головною метою закладів середньої освіти є покращення здоров'я школярів, уживання заходів щодо покращення людського ресурсу, формування у школярів здорового способу життя, нових цінностей, включаючи високий рівень національного патріотизму [2].

Турбота про розвиток фізичної культури і спорту серед школярів – найважливіша функція, стратегічне завдання виховної навчальної лінії школи, що забезпечує впровадження в життя гуманістичних ідеалів, цінностей і норм, відкриває широкий простір для виявлення здібностей учнів, задоволення їхніх інтересів і потреб, активізації людського чинника. Одним із провідних засобів реалізації цієї функції є спортивно-масова робота фізкультурно-оздоровлювального спрямування [3].

Своєрідність організації спортивно-масової роботи в закладах середньої освіти регламентується в Україні низкою законодавчих актів. Розглянемо, які нормативно-законодавчі акти регламентують підготовку майбутніх фахівців фізичної культури, виховання і спорту в нашій країні. З-поміж них провідними є: закони України «Про фізичну культуру і спорт» (зі змінами 1994–2023 рр.), «Про освіту» (2017), Державна програма розвитку фізичної культури і спорту в Україні (затверджена Указом Президента України від 22.06.94), Постанова Кабінету Міністрів України від 02.04.98 «Про заходи щодо реалізації у 1998–2000 роках Основних напрямів соціальної політики», «Про затвердження Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року (2022 р.)», Рішення колегії Міносвіти України від 23.04.97 «Про концепцію фізичного виховання в системі освіти України», Державна програма розвитку фізичної культури і спорту від 15.11.2006.

Мета статті полягає у теоретичному обґрунтуванні організації спортивно-масової роботи в закладах середньої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. У фізкультурно-спортивній сфері через різноманітність її організаційних форм максимально збалансовані і зближені суспільні інтереси. Вона сприяє довголіттю людини, згуртуванню сім'ї, формуванню здорового морально-психологічного клімату в різних соціально-демографічних групах, зниженню травматизму і захворюваності.

Заклади середньої освіти є універсальним середовищем формування нової якості життя, де здоров'я духовне, моральне і фізичне стає звичною формою проживання індивідуума. Саме навчальні заклади є тим місцем, де діти і підлітки проводять більшу частину свого активного часу і визначають їхню подальшу долю. Специфіка процесу навчання полягає у великому виховному потенціалі. І сучасному педагогу необхідно не лише помітити глобальні зміни в суспільстві, а й зрозуміти його нові вимоги до випускників, що виходять у самостійне життя, щоб мінімізувати їх труднощі в адаптації до дорослого життя. Там, де суперечності у відношенні до світу і до себе стають конфліктними, заглиблюються і загострюються, а не вирішуються, там виникають внутрішні передумови для відхилень у поведінці, а в подальшому – у формуванні негативних якостей. Депресивні переживання, нерозбірливість почуттів підлітків стають чинниками особливої уразливості. Саме тому заклад середньої освіти має можливість стати безпечним місцем, що захищає підлітків від негативних чинників, що впливають на їх розвиток і психосоціальне благополуччя, середовищем, що забезпечує формування культури відповідно до норм поведінки і здорового способу життя.

Позакласна спортивна та фізкультурно-оздоровча робота стає невід'ємною частиною педагогічного процесу, що спрямований на виховання всебічно фізично та духовно розвинутої особистості. Цьому сприяє організація і проведення спортивно-масових заходів. Добре продумана система позакласної роботи багато в чому сприяє фізичному вихованню і розвитку спорту серед школярів. Щоб досягти масового охоплення учнів позакласною роботою, використовуються найрізноманітніші форми організації: спортивні змагання, фізкультурні свята, заняття в спортивних секціях тощо. Під час проведення спортивно-масових заходів потрібно враховувати відповідність навчальному матеріалу, що вивчається на уроках, щоб поєднання навчальних і позакласних заходів сприяло вдосконаленню рухових навичок і вмінь дітей, зміцненню здоров'я, прищеплювало учням любов до систематичних занять фізичною культурою і спортом.

Слід зазначити, що, проводячи спортивно-масові заходи, обов'язково необхідно враховувати особливості розвитку учнів. Ці знання дають змогу проводити спортивно-масові заходи на високому педагогічному рівні.

Під спортивно-масовою роботою мається на увазі залучення школярів до організованої спортивно-оздоровчої зайнятості й участі в спортивно-масових заходах різного рівня. Водночас указані види діяльності передбачають сукупність

соціальних, правових і педагогічних заходів із виявлення та усунення причин і умов соціально зумовлених відхилень у поведінці неповнолітніх та передбачає індивідуальну роботу з дітьми «групи ризику», що перебувають на обліку всіх видів. Школа має забезпечувати охорону здоров'я учнів, яка включає у себе пропаганду і навчання навичкам здорового способу життя, організацію оздоровлення, створення умов для занять фізичною культурою і спортом, організацію не тільки уроків фізичної культури, а й фізкультурно-оздоровчих і спортивно-масових заходів з акцентом на вирішення оздоровчих завдань, не порушуючи при цьому навчального процесу.

Усі шкільні, районні заходи плануються рівномірно протягом навчального року і проводяться в позаурочний час, а також під час осінніх, зимових і весняних канікул у формі фізкультурних свят, Днів здоров'я і спорту, спортивних змагань, туристичних заходів, фестивалів. Під час проведення фізкультурно-оздоровчих заходів і спортивних змагань використовуються національна символіка та атрибутика. На протязі навчального року в школі традиційно проводяться такі спортивно-масові заходи зі школярами, як змагання за видами спорту – спартакіади (осінній крос, волейбол, футзал, баскетбол, настільний теніс, турніри з шахів); дні здоров'я (весняні й осінні); фізкультурні свята: «Тато, мати, я – спортивна сім'я», «Веселі козачата», «Козацькі перегони», «Ми – майбутнє України», «Олімпійське лелечення», «Захисник Вітчизни», «Веселі старти», «Олімпійські надії», «Спортивна зміна», «Фізкультурник України», «Вас викликає Спортландія», «Я, ти, він, вона – разом ми міцна сім'я», «Знаю і вмію» (до Дня захисту дітей), «Юні туристи-екологи»; участь у шкільних лігах по ігрових видах спорту. Згідно з графіком забезпечуються підготовка збірних команд навчального закладу до участі в районних та міських змаганнях. Особливе місце серед фізкультурно-оздоровчих заходів у школі відводиться Дням здоров'я, спорту і туризму. Ці заходи є активною формою відпочинку і сприяють зниженню втомлюваності, протидіють захворюваності та покращують працездатність учнів. Окрім цього, вони сприяють зміцненню здоров'я учнів, формуванню в них життєво необхідних рухових навичок та вмінь, виховують свідому дисципліну, працелюбність, формують основи здорового способу життя.

Висновки. Заходи спортивно-масової спрямованості вирішують одне з найважливіших завдань організації дозвілля – формування здорового способу життя учнів. Під час участі в спортивно-масових заняттях є можливість залучати учнів до систематичних занять фізичною культурою масовими видами спорту, різноманітними позашкіль-

ними заходами та навчанню поборювати біль, небажання, слабкість і страх, які зустрічаються в повсякденному житті.

На тлі сьогоденного військового стану в країні, депресії населення, спортивне життя має велике значення, адже основні психологічні якості, які виробляються в процесі спортивно-масових заходів, – воля, концентрація уваги,

організованість, упевненість у собі, емоційна стійкість, самоконтроль. Побудова системи суспільно-сімейного виховання, що орієнтоване на пріоритет цінностей здоров'я учнів, цілі і завдання проведення заходів спортивно-оздоровчої спрямованості можуть уточнюватися і конкретизуватися залежно від потреб сучасності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дудчак М.В. Спорт для всіх у світовому контексті. Київ : Олімпійська література, 2007. 112 с.
2. Конох А.П. Організація та методика оздоровчої фізичної культури й екологічного туризму : навчальний посібник. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 154 с.
3. Сергієнко В.М., Полтавцева Т.І. Технології організації спортивно-масової і фізкультурно-оздоровчої роботи : навчальний посібник. Суми : СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2008. 164 с.

REFERENCES

1. Dudchak M.V. (2007) Sport for all in a global context. Kyiv: Olympic Literature. 112 p. (in Ukrainian)
2. Konokh A.P. (2020) Organization and methodology of health physical culture and ecological tourism: Study guide for students of the faculty of physical education. Zaporizhzhia: ZNU. 154 p. (in Ukrainian)
3. Sergienko V.M., Poltavtseva T.I. (2008) Technologies for the organization of mass sports and physical culture and health work: Training manual. Sumy: Sumy DPU named after A.S. Makarenko. 164 p. (in Ukrainian)